

Buntovnik s razlogom

Profesor Tihomir Jukić (TJ) istaknuti je urbanist čije se ime u stručnoj javnosti prvo spomene kada se povede razgovor na temu grada. Profesor je u trajnom zvanju na Katedri za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i dugogodišnji voditelj Kabineta za urbanizam, a predaje kolegije vezane za teoriju urbanizma i preobrazbu grada. Jedan je od najangažiranijih i najcjenjenijih hrvatskih urbanista koji je svojim radom znatno pridonio promicanju arhitektonsko-urbanističke struke. U njegovu angažmanu i radu, koji je podjednako zastupljen na znanstvenom, stručnom i odgojno-obrazovnom području, nekoliko je prioriteta: promicanje ugleda arhitektonske struke, briga za grad i nesebično ulaganje u razvoj obrazovnih

procesa. Upravo zbog širine i sveobuhvatnosti svoga rada među najvećim je domaćim autoritetima arhitekture i urbanizma, što potvrđuje sudjelovanjem u nizu stručnih projekata, povjerenstava i radnih skupina. Istraživanjem, teoretskim i stručnim radom sa zapaženim rezultatima uvelike doprinosi zajednici te nastavlja biti uzor i inspiracija generacijama koje dolaze. Za Mjeru (MJ) razgovarala Kristina Perkov.

MJ Posljednjih nekoliko desetljeća svjedoci smo ubrzanih promjena ne samo urbanizma kao discipline već i uloge koju urbanisti imaju.

TJ Još do prije trideset godina urbanisti su se primarno bavili kvalitetom prostora, života i njihovom organizacijom, dok danas to isto pokušavaju organizirati između sve snažnijeg utjecaja politike i privatnog vlasništva. Svakim put kada se promijeni društvo i zakonodavstvo se mijenja, odnosno mijenja se njegov odnos prema prostoru. Privat-

no vlasništvo značajno je utjecalo na sustav planiranja, a isto tako i politika, prvenstveno putem resornih ministarstava i zakonske regulative. Ranije su planiranje, gradnja i zaštita prostora bili organizirani na jednom mjestu i o prostoru se razgovaralo interdisciplinarno, dok se danas odluke donose unutar nekoliko različitih ministarstava. Prostor se sagledava parcijalno, tj. razne institucije i ministarstva izrađuju različite sektorske studije za određena područja. Usto postoji svojevrsan paralelni sustav u kojem dolazi do preklapanja nadležnosti kada je u pitanju korištenje prostora i prostorni razvoj. Na državnoj razini na snazi su *Strategija prostornog razvoja RH* i *Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.* koje su izradila dva različita ministarstva – Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine i Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Oba ministarstva zasebno promišljaju prostor i ne zna se tko je kome nadležan, što ne doprinosi kvaliteti i efikasnosti u upravljanju i gospodarenju, a pogotovo ne u provedbi. Zbog toga što raspolaže najznačajnijim financijskim sredstvima, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije ima najveći utjecaj u donošenju odluka i preuzima ulogu koja mu prvotno uopće nije bila namijenjena. Druga stvar je tema privatnog vlasništva. Sintagma *hrvatski prostor* ili *hrvatska zemlja* često se tumači kao pravo da onaj tko je vlasnik nekog zemljišta, može na njemu raditi što želi. Jedno posve krivo shvaćanje odgovornosti za prostor u kojem svi zajedno živimo. Na to se nadovezala i loša zakonska regulativa koja ima poteškoća u realizaciji svih onih prethodnih standarda koji se odnose na očuvanje prostora i kvalitetu života. No i to poma-

lo ide svom kraju. Iz godine u godinu razina svijesti raste, građani se organiziraju i javno bore za svoje pravo života u uređenom prostoru. Velika prekretnica dogodila se i nakon slučaja Cvjetni trg u Zagrebu. Bez obzira na tadašnji neuspjeh, pozitivna energija građanskog aktivizma počela se širiti Hrvatskom. To je donekle olakšalo posao i nama urbanistima jer nismo više bili sami u otporu prema sprezi politike i investitora.

MJ Prije više desetaka godina sustav je bio potpuno drugačije zamišljen. Kako je do ove današnje podjele nadležnosti uopće došlo i koja su moguća rješenja za unapređenje?

TJ Prvi udar na kvalitativan i cjelovit sustav planiranja prostora zbio se onog trenutka kada je iz planova uklonjen tekstualni dio koji je kasnije modificiran i ugrađen u studije utjecaja na okoliš. S vremenom je došlo do podjele na različite resore, posljedica čega je da svako ministarstvo i svaka služba pokušava nametnuti svoju temu kao najvažniju. Osim toga, danas je potpuno izmiješana strateška i provedbena razina planiranja prostora, a s obzirom na administrativnu podjelu Republike Hrvatske prostor je gotovo nemoguće planirati cjelovito jer se ne pristupa planiranju po smislenim cjelinama nego po izbornim administrativnim jedinicama. Zato i imamo na stotine gospodarskih zona i više stotina turističkih zona koje nisu privedene svojoj namjeni. Gradovi često više ne kontroliraju svoj utjecajni prostor, nego netko drugi odlučuje o njihovim funkcionalnim dijelovima. Npr. Slavonski Brod ima izvan područja grada svoje groblje u Općini Bukovlje, luku u Općini Klakar, gospodarsko-trgovačku zonu u Općini Gornja Vrba itd., dakle

SVAKI PUT KADA SE PROMIJENI DRUŠTVO I ZAKONODAVSTVO SE MIJENJA, ODNOSNO MIJENJA SE NJEGOV ODNOS PREMA PROSTORU

u 4-5 administrativnih cjelina i lokalnih samouprava koje nemaju uvijek iste ciljeve, a sve to utječe na kvalitetno planiranje prostora. Nekada su to sve bila područja jedinstvenog grada. Slična je situacija i sa Zagrebom. Nadalje, izrađuju se strategije unutar kojih se ugrađuju različiti projekti i kada se tim projektima odobre sredstva, nerijetko se pokreću postupci izmjena prostornih planova kako bi se omogućila njihova realizacija. To nikako nije dobro jer izostaje cjelovito sagledavanje prostora i razvoja. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije trebalo bi biti servis provedbe onoga što se u prostoru planira, a u praksi se događa suprotno.

MJ Možemo li onda zaključiti kako trenutačni sustav prostornog uređenja u RH ne odgovara izazovima i potrebama 21. stoljeća? Vidite li uzroke današnjeg stanja upravo u prekidu kontinuiteta znanja koji se dogodio zbog zatvaranja i reorganizacije većeg dijela institucija koje su imale znanje, kontinuitet rada i naslijeđenu prostorno-plansku dokumentaciju?

TJ To je možda onaj najgori dio tog cjelokupnog stanja. Desetljećima se nakupljeno znanje raspršilo, osnovan je veći broj privatnih ureda te se na neki način prekinuo kontinuitet planiranja i prenošenja iskustava kroz izradu prostornih planova, studija i svih ostalih prate-

ćih dokumenata. Svojedobno smo imali izrazito jake gradske zavode u Zagrebu, Osijeku, Splitu, Rijeci, kao i Urbanistički institut RH na razini države. Svi oni imali su interdisciplinarnе planerske timove, visoku razinu stručne autonomije te slobodu u donošenju odluka vezano za planiranje. To je sve nestalo gašenjem većeg broja stručnih institucija, a situaciju je dodatno pogoršalo i prateće zakonodavstvo koje je utjecalo na snižavanje kriterija koji su definirali tko sve može izrađivati prostorne i urbanističke planove. Tako su planove počeli izrađivati kolege bez adekvatnog stručnog znanja i prakse. Sve to dokrajčio je postupak javne nabave jer je urbanistički plan postao *roba* kao bilo što drugo na tržištu, pri čemu je najniža cijena postala jedini kriterij. Odgovorno je planiranje prostora degradirano i izrada planova pojedinim je kolegama arhitektima postala samo alat preko kojeg se dolazi do projektantskih poslova. Iz tog razloga planovi su se počeli izrađivati za sramotno niske iznose što je stvorilo dodatne probleme planerskim timovima koji su pokušali i dalje odgovorno raditi svoj interdisciplinarni posao.

MJ Loš zakonodavni okvir i njegove česte izmjene među ključnim su problemima iako se upravo urbanizam i prostorno planiranje temelje na uređenom zakonodavstvu. U jednom od svojih intervjuua konstatirali ste da je zakonska regulativa preslika društva. Što to onda govori o društvu u kojem živimo?

TJ Ne bih rekao da je isključivo zakonska regulativa preslika društva, prije da je značajnu ulogu odigrala administrativna podjela prostora koju je ovo društvo uspostavilo, kao i društveni

POGLED S GRADSKIH ZIDINA, DUBROVNIK, 2021.; FOTO: KRISTINA PERKOV

odnos prema prostoru i sustavu njegova planiranja te odnos zaštite i razvoja prostora na koji, naravno, utječe i zakonska regulativa. Nažalost, sustav zaštite prostora još se uvijek sagledava izdvojeno, a ne u funkciji njegova razvoja. Takva nam je i zakonska regulativa, nikako da konceptualno pomirimo zaštitu i razvoj.

MJ Što je društvo uređenije, fleksibilnija je zakonska regulativa.

TJ Upravo tako. Poznato je da onog trenutka kada imate dobro uređenu državu, dobivate i zakonodavstvo kojim ne trebate baš sve propisivati. Kod nas se dogodilo da smo morali propisivati apsolutno sve, a unatoč tome prostor nam je devastiran. Provedena je sustavna legalizacija, građevinska inspekcija ne funkcionira, a politička klima vodi prema sustavu kojim se omogućuje, pa čak i potiče nelegalna gradnja. Upravo imamo presedan da je Zakonom o državnoj izmjeri i katastru nekretnina omogućeno usklađenje katastra prema vlasništvu, što investitori koriste tako da se velika parce-

la poljoprivrednog zemljišta proda većem broju kupaca. Novi se vlasnici potom upišu u zemljišne knjige i na prostorima na kojim nije moguće parcelirati građevne čestice ili za koje postoji obveza izrada UPU-a, preparceliraju velike parcele na puno manjih koje odgovaraju budućim privatnim putovima/cestama i

građevnim česticama. Sve to prejudicira kasniji postupak prostornog, odnosno provedbenog urbanističkog planiranja. Iz prakse je vidljivo da to pogoduje i nelegalnoj gradnji koja unaprijed računa na neku novu legalizaciju.

MJ U postupku donošenja Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama koji spominjete, a koji je u javnosti poznatiji kao Zakon o legalizaciji, i sami ste sudjelovali u javnim istupima, upozoravali zakonodavca i iznosili prijedloge i primjedbe putem strukovnih udruženja. Na čemu je točno struka tada inzistirala?

TJ Struka je po pitanju ovog zakona od početka bila podijeljena. Zakonom je legalizirano gotovo sve, bez obzira gdje se nezakonita izgradnja nalazi, iako se prethodno govorilo da sve treba biti u skladu s prostornim planovima te je bila predviđena i sanacija. No dogodilo se suprotno – preko osamsto tisuća predanih zahtjeva, a ne znamo je li igdje došlo

SMJERNICE ZA DESTIMULIRANJE AUTOMOBILSKOG PROMETA NA PROSTORU DONJEGA GRADA; IZVOR: JUKIĆ I GAŠPAROVIĆ, 2020.

do kakve sanacije i na što je utrošen pribavljeni novac. Po mom mišljenju postupak legalizacije mogao je biti proveden samo tamo gdje je postojala veća grupa nelegalno izgrađenih građevina, a gdje bi se onda odmah izradio i proveo projekt (plan) sanacije. Drugim riječima, legalizacija se trebala provoditi sa sanacijom. Nažalost, dogodilo se da su legalizirani čak i potpuno nekvalitetno izgrađeni objekti, što se pokazalo kao veliki propust prilikom nedavnih potresa. To su kuće koje su nastajale bez ikakvih statičkih izračuna i koje su nebrojeno puta dograđivane. Tako se država sada našla u situaciji

SUSTAV ZAŠTITE PROSTORA JOŠ SE UVIJEK SAGLEDAVA IZDOVOJENO, A NE U FUNKCIJI NJEGOVA RAZVOJA; NIKAKO DA KONCEPTUALNO POMIRIMO ZAŠTITU I RAZVOJ

da troši novac za obnovu nelegalne i nekvalitetne izgradnje koju je sama legalizirala! Pritom su se svi koji su postupali po propisima osjećali zakinuto, posebno jer je legalizacija bila znatno brži i jeftiniji postupak od gradnje pre-

ma zakonu. To je sve odraz društva, uplitanje politike bez sagledavanja posljedica i vremena u kojem živimo. Tako to treba i shvatiti i učiti za ubuduće.

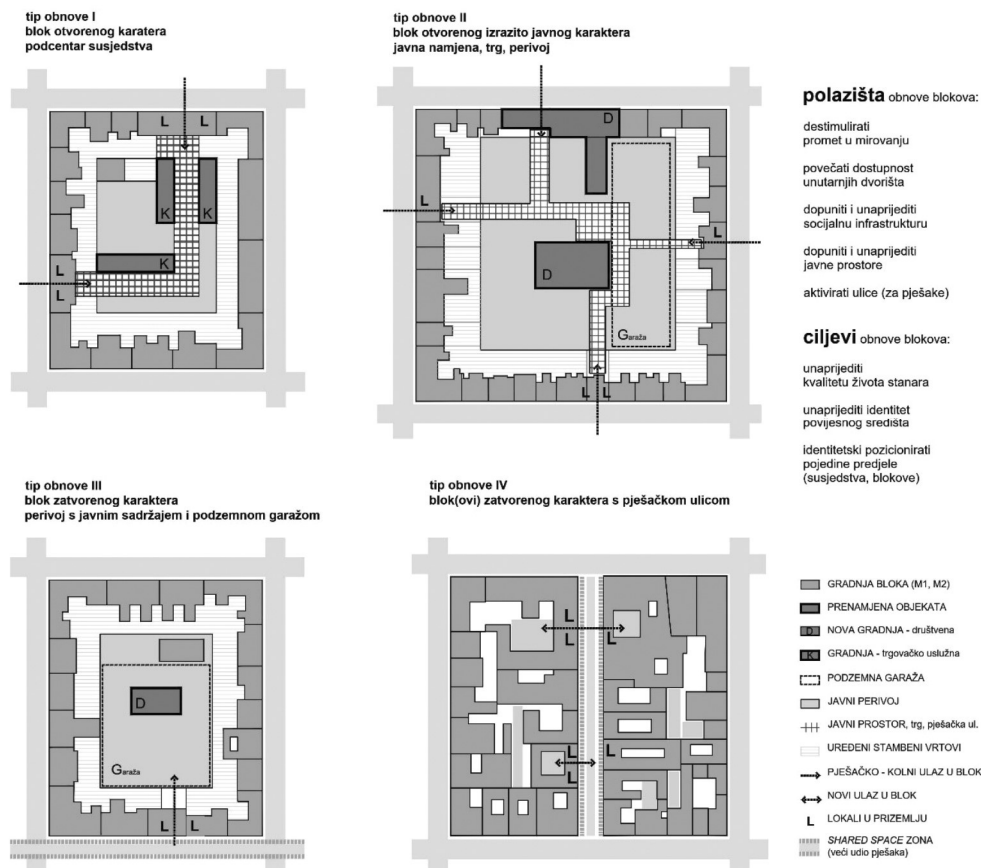
MJ Posljedice nedovoljnog ulaganja ili održavanja povijesnoga građevnog fonda ponajbolje ilustrira stanje nakon potresa na području povijesne urbane cjeline grada Zagreba. Kao jedan od većih poznavatelja tog prostora odmah nakon potresa pozvani ste da sudjelujete u provedbi istraživanja u sklopu izrade *Programa cjelovite obnove povijesne jezgre Zagreba*. U kojoj je fazi to istraživanje?

TJ Najprije valja znati kako je *Provedbeni urbanistički plan Donjega grada*, inače zadnji plan za Donji grad, izrađen sada već daleke 1989. Sličan plan za Gornji grad i Kaptol izrađen je još ranije, 1979. godine. Dakle, prije nešto više od trideset ili četrdeset godina to je područje bilo cjelovito sagledavano. Danas je pak na snazi GUP koji se bavi uvjetima na razini parcele, a ne odgovornim sagledavanjem cjelokupnog gradskog prostora. Izrazito negativnu ulogu odigrala je i biv-

ša gradska uprava koja je u proteklih nešto više od dvadeset godina sustavno zanemarivala gradsko središte. Konačno, zakazala je i zakonska regulativa koja nije omogućavala kvalitetnu transformaciju zagrebačkih blokova. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima te Uredba o održavanju zgrada nisu stvorili kvalitetne preduvjete da vlasnici stanova na adekvatan način vode brigu o zgradama u kojima stanuju. Godinama su očekivali da će to netko drugi u njihovo ime riješiti. Na istraživanju u sklopu izrade *Programa cjelovite obnove povijesne jezgre Zagreba* sudjelovalo je dvanaest timova iz različitih područja. Dobra namjera bila je da se konačno krene s obnovom cijelog prostora povijesne gradske

cjeline. Izradili smo istraživanje pod nazivom *Urbanistički modeli obnove blokova kao dio cjelovite obnove zaštićene povijesne cjeline grada Zagreba*. To je bilo jedno od dvanaest zasebnih istraživanja provedenih u sklopu Programa za čiju je izradu zadužen Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba, a sve prema Zakonu o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije. Istraživanje je trajalo od studenog 2020. do veljače 2021. Cijeli taj proces pratio je niz događanja – drugi potres, smrt gradonačelnika, lokalni izbori, konsolidiranje nove gradske uprave, tako da aktivnosti međusektorske suradnje, uključivanje građana i izla-

SMJERNICE ZA OBNOVU BLOKOVA – TIPOVI; IZVOR: JUKIĆ I GAŠPAROVIĆ, 2020.

ganje cjelovitog Programa još uvijek nisu privedeni svom kraju. Velik je posao pred novom gradskom upravom.

MJ Kako bi se što kvalitetnije prevladala kriza izgrađenog prostora nakon potresa, arhitektonsko-urbanistička zajednica reagirala je svjesna posljedica koje je imalo ishitreno donošenje prethodnih interventnih zakona. Prijedlog za osnivanjem visokostručnog interdisciplinarnog koordinacijskog tijela nije uvažen. Takvo tijelo spomenuli ste i u publikaciji *Urbana obnova* izrađenoj odmah nakon potresa. U knjizi ste se referirali na zakon koji je donesen nakon što je 1979. potres pogodio Dubrovnik, a u kojemu je posebno istaknut značaj osnivanja jednog takvog tijela. U slučaju Dubrovnika to je bio Zavod za obnovu. Zašto je takav prijedlog odbijen i kako uopće ocjenjujete usvojeni Zakon o obnovi?

TJ Neposredno nakon potresa, možda čak isti ili drugi dan, jedna je grupa ljudi iz struke počela komunicirati što bi se moglo napraviti. Svatko je od nas osjećao potrebu da nešto učini u novonastaloj situaciji. Kako ja predajem kolegij Urbane preobrazbe i bavim se transformacijom gradova, smatrao sam važnim da ta znanja podijelim s ostalima i tako je i nastala knjiga *Urbana obnova*. Bilo je na početku mnogo nejasnoća i u tumačenju osnovnih pojmova vezanih za obnovu što nas je dodatno potaknulo da se to raščisti i prezentira u teoretskom dijelu knjige. U toj su publikaciji razmotrene stručne podloge i studije preobrazbe gradskog središta koje prethode cjelovitom projektu urbane obnove. Predloženo je nekoli-

BITNA JE I PERCEPCIJA JAVNOSTI O NAŠOJ STRUCI – MORAMO SE TRUDITI DA NA SVIM RAZINAMA POSTANEMO POŽELJNI PARTNERI ČIJI SE STAV UVAŽAVA

iz različitih područja koji zajednički pristupaju pribavljanju i analizi prikupljenih podataka. Istovremeno se izrađuju specijalistička istraživanja, sektorske studije i radi se usklađivanje stavova istraživača. Zajednički se pristupa utvrđivanju mogućih modela obnove i donošenju odluka o mogućim prioritetima i etapama realizacije. Provedenom organizacijom istraživanja simulirano je nešto između, sudjelovalo je više timova koji su radili pojedinačna istraživanja, događali su se i povremeni razgovori, no to za sada nije rezultiralo jednim cjelovitim projektom obnove. Drugi je model predlagao imenovanje pet ili šest ljudi različitih struka, s imenom i prezimenom, koji će biti odgovorni i koji će voditi cijeli proces od početka do kraja i koji će znati tražiti od istraživača svake sektorske studije upravo ono što je potrebno da bi se taj proces mogao provesti u najbržem mogućem roku. No i ovo što je napravljeno jako je velik iskorak, jer dugo vremena za to područje nije izrađena ovako cjelovita analiza te ona može poslužiti za sve daljnje procese koji nam slijede. Jedan se od zaključaka studije neizbježno dotakao zakonske regulative vezane za imovinsko-pravni aspekt. Upravo je to jedan od bitnih problema ko-

ko modela izrade pripremnih studija s trima razinama ciljeva i aktivnosti kojima možemo realizirati te ciljeve. Jedan je od triju predloženih modela interdisciplinarna studija koja uključuje grupu stručnjaka

ji bi mogao usporiti ili onemogućiti cijeli postupak urbane obnove, kao i nepostojanje odgovarajućih pravnih instrumenata za bržu, ali sustavnu transformaciju i uređenje blokova. Drugi veliki uočeni nedostatak je i zastarjelost dostupnih podataka o prostoru te nemogućnost dolaska do novijih sustavno obrađenih informacija. Stoga se kao jedan od zaključaka nametnula potreba za uspostavljanjem kvalitetnije i cjelovitije baze podataka na razini grada koja bi omogućila dostupnije i kvalitetnije informacije za planiranje tog prostora. Još jedan veliki nedostatak, koji je nastao kao posljedica korone, nedovoljna je participacija građana od samog početka i u ovom inicijalnom dijelu projekta. Pokušali smo aktualizirati i temeljna načela Zakona o obnovi spomeničke cjeline Dubrovnika i drugih nepokretnih kulturnih dobara u okolici jer smo smatrali da je taj zakon bio dobar model za vrijeme kada je nastao. Naravno da se on ne može aplicirati na isti način danas, ali se iz njega može ponešto naučiti, ponajprije da je nužno kvalitetno sagledati financijsku provedbu procesa obnove, kao i da je iznimno važna organizacija i koordinacija kompleksnih procesa obnove u koje su značajnije uključeni i sami građani. Stoga je i predloženo osnivanje jednog visokostručnog

AKO SU GRAĐANI NEAKTIVNI I ISKLJUČENI IZ PROCESA PLANIRANJA, TADA INVESTITORI I UPRAVE GRADOVA DOMINIRAJU, A TREBALO BI BITI OBRNUTO

interdisciplinarnog koordinacijskog tijela s ciljem što je moguće kvalitetnije i učinkovitije organizacije procesa obnove. S druge strane, smatrali smo i kako je neophodno

osnivanje Fonda za obnovu koji bi se bavio isključivo, kao što mu i naziv govori, iznalaženjem, trošenjem i kontrolom financijskih sredstava potrebnih za proces obnove, ali ne i stručnim zadacima obnove. Tako da je dubrovački model svakako bio dobar primjer koji je trebalo prilagoditi. Ovaj usvojeni zakon nije dobar, i to prvenstveno u organizacijskom smislu, koji ne samo da nije doživio brzu realizaciju nego veliku stručnu kritiku. Veliku odgovornost za to snosi Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine, kao i sami autori zakona. Danas nijednu zgradu u Zagrebu nije moguće obnoviti ako se prethodno ne isходи odobrenje Ministarstva. Zanima me u kojem drugom gradu u Europi jedno ministarstvo treba davati takvu suglasnost.

MJ Kako kao struka možemo utjecati na promjenu društvene klime koja ne samo da nedovoljno sankcionira nepoštivanje zakona već ga ujedno i potiče? Od čega krenuti?

TJ Kao prvo svojim odgovornim radom i aktivnim sudjelovanjem u svim procesima koji prethode planiranju, a to su stručne rasprave i rad s građanima. Naravno da elitističkim ponašanjem nas arhitekata i samo kritiziranjem bez nuđenja rješenja nećemo utjecati na ukupnu promjenu društvene klime, na stav političara koji donose odluke, a ni na podizanje kvalitete zakonske regulative. Bitna je i percepcija javnosti o našoj struci. Moramo se truditi da na svim razinama postanemo poželjni partneri čiji se stav uvažava. Također su izrazito bitni i kontinuirani medijski istupi, kao i umrežavanje s ostalim strukama koje daju svoj doprinos u donošenju politika i koje pridonose planiranju prostora.

MJ Ukidanjem prethodne rasprave uključivanje javnosti u postupak izrade planova provodi se u kasnoj fazi izrade plana, kada je već izrađen konkretan prijedlog. Također, odluke o izradi izmjena i dopuna u kojima se definiraju ciljevi i programska polazišta izmjena uglavnom se izrađuju bez savjetovanja javnosti. I sam način prikazivanja planskih rješenja više nije dovoljno detaljan i precizan da ga građani, često i arhitekti, mogu jasno sagledati. Na koji se način ta situacija može promijeniti? Što je sve potrebno kako bi se ostvarila aktivna participacija?

TJ Postoji nekoliko tema koje su postale toliko svakodnevne da ih čovjek više i ne percipira. To su održivost, participacija, klimatske promjene i zeleno. Nitko više ne razgovara o prostoru, a da se ne spominju ti pojmovi. S druge strane, radimo sve suprotno. Tako je i s temom participacije. Mi je imamo ugrađenu unutar zakona, no uglavnom se provodi u krivom trenutku. Slična je problematika i kod provođenja arhitektonsko-urbanističkih natječaja. Pitanje je na koji način građani sudjeluju prilikom izrade programa, koliko ih se informira o planovima koji će se odvijati na nekom području, a ne da im se na kraju samo predstavi rješenje na koje oni više nemaju mogućnosti značajnije utjecati. Slično je i s planovima, iako je tu ponešto drugačija situacija. Građani se nerijetko informiraju samo o promjenama koje obuhvaćaju njihovo vlasništvo.

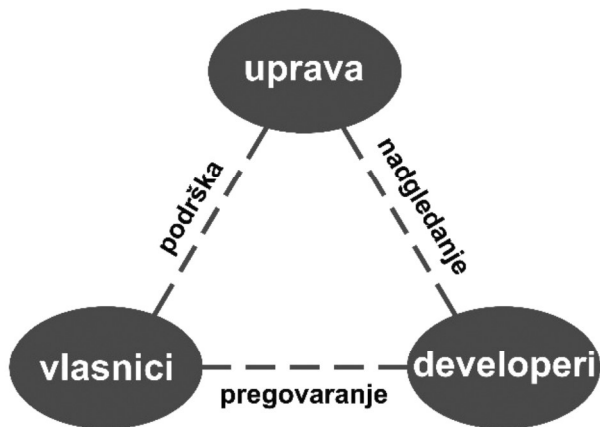
MJ Svojedobno ste izjavili da su urbanisti zapravo koordinatori. S jedne strane nalazi se gradska uprava, s druge investitori, s treće građani, a

u sredini zakonska regulativa. Dakle, urbanizam je i koordiniranje i usuglašavanje interesa u prostoru.

TJ To stalno spominjem na svojim predavanjima studentima. Postoji trokut na čijim se vrhovima nalaze uprave gradova, investitori i građani. Ako su građani neaktivni i isključeni iz procesa planiranja, tada investitori i uprave gradova dominiraju, a trebalo bi biti obrnuto. Grad bi trebao intenzivnije komunicirati sa svojim građanima tražeći odgovarajuće investitore za dogovorene i dobro pripremljene gradske projekte. U tom trokutu sudionika nalazi se zakonska regulativa koja nešto može omogućiti ili onemogućiti. Tako da ima više sudionika i segmenata koji utječu na prostor i za svaki se od njih može reći nešto i pozitivno i negativno. Nije potrebno kategorizirati i svaliti krivnju na samo jednog aktera, a druge okarakterizirati kao pozitivne. U cijelom tom procesu mi smo stručni medijatori različitih interesa u istom prostoru uvažavajući pravila struke i zakonsku regulativu.

MJ Jedan ste od nekolicine stručnjaka koji su javno istupali prilikom najavljenih izmjena zagrebačkog GUP-a. Ipak, Vaš aktivizam možemo pratiti i u ranijim prosvjedima, kao u slučaju Preradovićeve (Cvjetnog) trga. Koji su Vaši najveći motivi za toliki javni angažman?

TJ Pa uvijek je to bio i ostao odnos prema gradu, gradu u kojem živim od prvih fakultetskih dana. Tema Cvjetnog trga bila je takva da smo mi kao struka morali nešto poduzeti. Na fakultetu to nismo mogli napraviti jer je struka bila podijeljena, tj. neki su kolege sudjelovali u tom projektu, zbog čega s fakulteta prema javnosti nije izašao nijedan suvisao

ODRŽIVOST OBNOVE GRADOVA; IZVOR: WANG I XIANG, 2019.

zaključak. Onda smo pokušali preko različitih udruženja hrvatskih arhitekata i Društva arhitekata Zagreba, a na kraju nam je jedino preostao aktivizam da kao građani damo doprinos, pa makar i svojim kontinuiranim protestom, braneći prostor svojim tijelima i boravkom u šatorima dan-noć i time izrazimo jednu vrstu neposlušnosti prema cjelokupnoj situaciji i gradskim odlukama. Međutim, najveći problem tada nije bio u investitoru, jer on ne bi ništa mogao napraviti bez pogodovanja gradonačelnika i gradske uprave i bez odgovarajućeg zakonodavstva ili odobrenja različitih institucija. Nažalost, tu smo imali situaciju da je bila upitna i usklađenost projekta sa zakonom. Očita je bila i nesposobnost Grada da kreira kvalitetan program za pojedine lokacije, pa i za Projekt *Cvjetni trg*. Stoga se dogodilo da investitor samostalno formira program, diktira i postavlja uvjete. Dignuta je hajka na investitora, a on se samo koristio nesređenom situacijom. Stvar bi bila potpuno drugačija da je u gradskoj upravi vladao drugačiji odnos prema prostoru, da smo imali pripremljen program sadržaja i kapaciteta za taj blok, kao što je to bilo sedamdesetih i

osamdesetih, kada su postojali program i uvjeti rješenja. Najgore je što se pritom dogodilo to da su jedna privatna rampa i ulaz u privatnu garažu smješteni u javnom prostoru tek uređene pješačke Varšavske ulice. U europskim gradovima postoje primjeri u kojima se iz javnog prostora pristupa podzemnoj garaži, ali to se događa ispod trgova i neprimjetno se pristupa u javnu gradsku garažu, a ne u privatnu kao na Cvjetnom trgu.

Međutim, taj kontroverzni projekt prate i pozitivna događanja. Nevladine i stručne udruge aktivirale su građanstvo i to je bila prekretnica koja je kasnije pomogla nama urbanistima za sve druge planove i akcije jer više nismo bili sami prema nereálnim zahtjevima investitora i samog grada. Sad smo imali i građane uz sebe. Nedugo nakon toga uslijedile su i brojne druge akcije u kojima su građani iskazivali brigu za javni prostor jer su vidjeli da to grad ne čini u njihovo ime.

MJ Istaknut je pojačani angažman, tj. rad lokalnih društava, koji je između ostalog rezultirao potpisivanjem sporazuma lokalnih udruženja i jedinica lokalne samouprave. Kako komentirate pojačani angažman urbanističko-arhitektonске struke u posljednjih nekoliko godina, prvenstveno rad lokalnih društava koji je rezultirao nizom suradnji organizacija i jedinica lokalne samouprave?

TJ Poznato je da u postupku izrade prostornog plana svatko može utjecati u svom djelokrugu na izradu plana. Ako je tema izrada novog GUP-a, po-

željno je formirati interdisciplinarno radno tijelo s ciljem dobivanja kvalitetnih stručnih stavova i rasprava. U tom radnom tijelu mogu biti i predstavnici pojedinih strukovnih udruga i institucija, no to tijelo ili savjet mora biti neovisno i ne snosi odgovornost. Postoji i druga mogućnost potpisivanja ugovora ili sporazuma strukovnih udruga s gradom, ali u tom trenutku one snose i određenu odgovornost za kvalitetu plana. Nisam siguran da je najbolji pristup potpisivanje sporazuma samo s jednom strukovnom udrugom. I do sada su udruge aktivno sudjelovale u stručnim raspravama, pa često i kritizirale određene postupke. Potpisivanjem ugovora o suradnji na izradi planova udruge gube svoju neovisnost, a time i tu kritičku ulogu koju su desetljećima imale. Nije moguće istovremeno ugovorno surađivati na izradi plana, a potom kritizirati cijeli postupak u kojem sudjeluju. Naravno da je u tom postupku struka arhitekata i urbanista ne samo poželjna nego s obzirom na interdisciplinarnu edukaciju nezaobilazna, ali ne i jedina. U svakom slučaju u budućnosti je potrebno osnažiti stručne rasprave i dijalog izrađivača planova s građanima i stručnim udrugama s ciljem dobivanja što kvalitetnijih planova.

MJ Mogli bismo spomenuti na desetak institucija, organizacija, odbora, savjeta i stručnih tijela u kojima ste aktivno sudjelovali ili i dalje angažirano radite. Jedno od tih tijela je i Savjet za prostorni razvoj, ranije poznat kao Savjet za prostorno uređenje. Koja je uloga Savjeta?

TJ Stručni savjet za prostorno uređenje svojedobno je odigrao izrazito bitnu ulogu u temama kao što su planiranje turističkih predjela, golf-igrališta

i slično. Članovi Savjeta nikada nisu rješavali detaljne promjene, nisu predlagali izmjene zakona, već su problematizirali određene teme. Savjet je od početka bio multidisciplinarno stručno tijelo u kojemu su uz arhitekate i urbaniste prisutni i povjesničari umjetnosti, stručnjaci iz područja ekonomije i turizma. Upravo zato i nije uloga tog tijela da se bavi pojedinim člancima zakona nego načelima sustava upravljanja i planiranja prostora. No tu postoji jedna

**U ODREĐENOM
TRENUTKU
POTREBNO JE
ZAKLJUČITI KOJI
JE NAJBOLJI PUT
KOJIM SE MOŽE
OSTVARITI NAJ-
VEĆI UTJECAJ
U ONOM DIJELU
POSLO KOJIM SE
BAVIMO**

bavi bitnim načelnim temama, ne pojedinačnim situacijama i ekscesima, i to kako bi se neke osnovne teme moglo postaviti na zdrave noge. Uloga je Savjeta da uputi i komentare na uočene generalne nedostatke zakonske regulative, kao i da daje sugestije u postupku izrade Državnog plana prostornog razvoja. Nadamo se da će nešto od tih razmišljanja i zaključaka doći do onih koji trenutno vode ministarstvo, tj. do onih koji donose odluke vezane za zakonodavni okvir iz sustava prostornog uređenja, a nastojat ćemo da zaključci našega rada budu vidljivi i svima dostupni. Jedino tako možemo pridonijeti promjenama u prostoru.

razlika – prije je to bio državni savjet, a sada je to savjet ministarstva. Savjet ima jednu ulogu koju bi trebao izvršavati, a to je da daje savjete vezane za određene teme. Savjet se

MJ Ante Marinović-Uzelac svojedobno je zapisao da urbanizam i prostorno planiranje u svojim temeljima počivaju na zdravom razumu i na dobrom odgoju.¹ Kakvog ste Vi stava?

TJ U potpunosti sam suglasan s tom njegovom izjavom uz napomenu da to nije bila samo njegova misao. Još je prije toga prof. Boltar govorio nešto slično. Dok sam još bio mladi arhitekt, koji je tek počeo raditi na fakultetu, u jednom me razgovoru upitao što je to urbanizam. Počeo sam nabrajati kao za ispit napamet naučene stručne definicije o prostoru. No on me ubrzo prekinuo i rekao: *Mali, urbanizam – pa to ti je zdravo razmišljanje o prostoru.* To je bila njegova definicija koje se držim još i danas. Puno puta mi je pomogla u donošenju važnih odluka o planiranju prostora.

Na kraju bih još nešto želio dodati da čitatelji ne pomisle da je sve ono prije uglavnom bilo dobro, a da sada postoje samo problemi. To uopće nije točno. Nakon višedesetljetne prakse mogu reći da je sve to manje-više isto i da se ponavlja. I prije je bilo i malverzacija i pogodovanja, kao i organiziranja i prigovora struke. Jednostavno u određenom trenutku potrebno je vidjeti i zaključiti koji je najbolji put kojim se može ostvariti najveći utjecaj u onom dijelu posla kojim se bavimo. To da ćemo mi sada promijeniti sustav države, način funkcioniranja pojedinih ministarstava i

sustav planiranja, to sigurno ne možemo, ali možemo postupno i na različitim poljima utjecati na pozitivne pomake, kako u struci tako i u prostoru. Prva je na redu promjena zakonske regulative. Pozitivne pomake na fakultetu pokušavamo provesti i kroz nastavu i konstruktivne rasprave, kroz edukaciju arhitekata i urbanista. I upravo je to svjetla točka promjena koje su neminovne. Pridonosimo edukaciji arhitekata i urbanista koji će započeto postupno i ostvariti nastavljajući tamo gdje smo stali. Zato samo pozitivno i naprijed s puno tolerantnosti i energije za unapređenje struke i prostora. ■

LITERATURA

1. Marinović-Uzelac, A. (2001.) Prostorno planiranje, Zagreb: Dom i svijet.

IZVORI ILUSTRACIJA

1. Jukić, T i Gašparović, S. (2020.) *Urbanistički model obnove blokova kao dio cjelovite obnove zaštićene Povijesne urbane cjeline Grada Zagreba.* Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Zavod za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu.
2. Wang, Y. i Xiang, P. (2019.) Investigate the Conduction Path of Stakeholder Conflict of Urban Regeneration Sustainability in China: the Application of Social-Based Solutions, *Sustainability*, Basel.

¹ Rad na urbanizmu i prostornom planiranju traži, dakako stručno znanje, i to veoma širokog spektra... Međutim, potrebna je i izvjesna razina kulture, ne naučene i knjiške, nego socijalne i humanističke, da bi se imalo snage pružiti otpor tehnicističkim gledanjima koja su često agresivna i invazivna, a poglavito da bi se moglo prostoru prići s poštivanjem koje on, kao ograničeno i neobnovljivo dobro, zahtijeva i zaslužuje. No urbanizam i prostorno planiranje, zapravo i u biti, počivaju u svojim temeljima ipak na zdravom razumu i na dobrom odgoju. Kako je jednog i drugog, čini se, sve manje, ostajem pesimist (Marinović-Uzelac, 2001).